

מלאכת טוחן חלק ב- גזירת שחיקת סממנים, לקיחת תרופות בשבת שלום חזון

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נג עמוד ב

תא שמע: בהמה שאחזה דם - אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן. אדם שאחזו דם - מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן! - אמר עולא: גזירה משום שחיקת סממנים. אי הכי אדם נמי - אדם נראה כמיקר. אי הכי בהמה נמי נראה כמיקר! - אין מיקר לבהמה.

2. רש"י מסכת שבת דף נג עמוד ב

גזירה משום שחיקת סממנים - במידי דרפואה גזור רבנן, דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן. אין מיקר לבהמה - אין דרך להקר בהמה, הלכך: כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין, ואתי למישרי שחיקת סממנים.

3. רמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה ב

הצריך לדוק פלפלים וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת חרי זה כותש ביד צ הסכין ובקערה אבל במכתשת חייב מפני שהוא טוחן, לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת גזרה שמא ישחוק סממנים.

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכת סעיף א

מי שיש לו (א) מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה, (ג) ואפ"ל ע"י א"י, גזירה משום שחיקת סמנים.

5. רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ב

בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנתיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיחיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שחסימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו

6. נפש חרב עם' קענ

טו] אחד מהרמנים המודרניים הדפיס מאמר בו השתבח בעצמו היאך שהוא כבר התיר להבעה"ב ליקח תרופות בשבת, עפ"י דברי התוס' ביצה (ל) ד"ה תנן, שכתבו דלדין שרי לטפח ולרקד בשבת, דדוקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר היה שייך למגור, אבל לדין דאין אנו בקיאים, לא שייך למגור, והוא הדין נמי הכא בתחפת. ובאמת כבר עמד הט"ז ע"ד התוס' האלו דהלא קיי"ל דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, וביאורו בכונת דברי התוס' צע"ג. וזכרנו היאך שכעס רבנו על זה שהתיר להבעה"ב שלו ליקח תרופות בשווי"ט, ואמר בזה הלשון - על הראשונים אנו מצטערים (כלומר, שאין אנו מבינים על נכון כונת התוס' במה שהתיר לטפח ולרקד).

7. ילקוט יוסף ס' שכת עם' קלד

היא בכלל גזירת שחיקת סממנים, ואף שכיום בטל טעם הגזירה, שהרי אין רגילים לשחוק סממנים לרפואה, והכל לוקחים גלולות מוכנות הנעשות בכתי חרושה לתרופות, מכל מקום האיסור לא בטל. וכמו שכתב בכ"י"ב בתשובת הרמב"ם פאר הדור (סימן קמח), שכל תקנה שחז"ל תקנו מפני איזו סיבה, התקנה נהגת לעולם גם בהתבטל הסיבה אשר בגללה נתקנה. ע"ש. וכן כתב הרשב"א בחשובה (סימן שכג). וכן כתבו המאירי והר"ן (פסחים קא.), והאור זרוע חלק א' (סימן תשנ"ב). וכן כתב הרא"ש (פרק קמא דביצה סימן ג'), דכל דבר שגזרו במנין חכמים, וידוע מאיזה טעם נגזרה הגזירה, ובטל לו אותו הטעם, אפילו הכי אינה בטלה הגזירה עד שימנו עליה חכמים ויתירוה. ע"ש. וראה עוד בשו"ת פ"ק ח"א ו' וחימתו רמז. ובשו"ת הריב"ש (סימן לד ומ'). וכיו"ב כתבו התוספות בפסחים

1

|| סימן יב. ועיין בקרבן נתנאל (פרק קמא דביצה סימן ג' אות א') שכתב לחלק בין גילוי ויין נסך שבהם לא גזרו בכל מקום אלא במקום שהנחשים מצויים ובמקום שמנסכין, לכן שאר גזירות חו"ל שנאסרו במנין שאינן בטלים עד שיכא ביה דין גדול יותר וחירו. ועיין במגן אברהם (סוף סימן תרכח). וכשו"ת תורת חסד מלובלין (סימן יז ד"ה ועוד) כתב, אבל בגזירות חכמים שגזרו שלא יפרצו בדבר אחר, היותר חמור, וגזרו מהאי טעמא בודאי איסור על איזה דבר, ולא בתורת חששא בעלמא, כזה דאי צריך מנין אחר להחירו, אף שבטל הטעם. ע"ש. וכתב עוד שם באות ה', שדוקא כשהיתה גזירה או תקנה מוחלטת וכוללת באין הבדל וחילוק בין איש לאיש, או אמרינן שאף על פי שבטל הטעם לא בטלה התקנה, אבל אם בראשית תחלת הגזירה חילקו בדבר והוציאו מן הכלל אותן שסעם התקנה אינו שייך אצלן, כזה אם נתבטל הטעם בטלה גם התקנה, כיון דחוינן שאף בתחלה לא חיקנו היכא דליחא לטעמא דידהו. אולם אין זה שייך לענינו, דאף שהחירו רפואה בחולה שאין בו סכנה, וכל האיסור כמי שיש לו מיחוש, מכל מקום כמי שיש לו מיחוש אסרו בכלום, ולא חילקו כזה בין איש לאשה.

8. שר"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן לו

(ב) וכדאי לחזקו בזה דברי שר"ת רדב"ז ח"ג ס' אלף ס"ה שכתב לבאר ולהוכיח דאיסור שתיית סמנין גזירה דרבנן בעלמא היא וקיל טפי מאמירה לעכ"ם אפ"ל בדבר שהוא משום שבות ע"י"ש. ולכן מסתבר דכל שיש צד לחלק ולחלק אמרינן ליה, ושרינן.

9. משך חכמה שמות יב"א

אבל מקובלים אצטנו מרבינו חג"א, דאם כי חר"ל פירשו טעמם, בכל זאת עוד השאירו טמונים בסתר לבבם טעמים לאלפים גדולים ורבים, אבל לא זה לאוון בני"ג... וזה טעם נכון לעשות בזה"ז שני ימים טובים של גלויות, ובוה יסתום פי המתפרצים בעונותינו חרבים.

1. רפואה בשבת בזה"ז

הנהגה התנאים אסרו רפואה בשבת לבריאי שיש לו מיחוש בעלמא, גזרה משום שחיקת סממנים. ויש מן הגדולים שרצו לטעון, דבזה"ז דלא שייך טעם זה, שאולי יש להחיר רפואה בשבת בומגנו. (ע"י ברה"ש ל"ס קצות השלחן סי' קלד סק"ו). ואחרים טענו, דמכ"מ הו"י דבר שבמנין.

ולפי דברינו יש להעיר, דלכאורה ה"י גזירה לאסור רפואה ה"י תמיד בעקירת דבר מן התורה, דבשבת כדאי יש מצות עונג, והחולה שיש לו איזה מיחוש הוא נמנע מליקח התרופה הנצרכת אליו, בודאי יסבול, ולא יוכל לענג את השבת כדבעי, וא"כ יש לטעון ולומר, דבכל כה"ג, שמעיקרא באה הגזירה לעקור דבר מן התורה, מן ההכרח ה"י להכניס את טעם הגזירה אל תוך גוססת הגזירה, וא"כ, שוב אין בו משום דבר שבמנין, וככל הדברים שביארנו למעלה. [א"כ נחלק ונאמר דלא מיקרי "לעבור על דברי תורה" א"כ גוזרים נגד דין המפורש בחומש, ומצות עונג אינה מפורשת בחומש, אלא רק בספר גישע"י].

אכן נראה ד"א, דהנה מבואר בפוסקים, שבכלל גזרת רפואה בשבת אסרו אפילו ליקח ויטמינים לחוק את גופו לכל יחלה בעתיד. וכה"ג, אין במניעת הרפואה משום ביטול עונג

שבת, שהרי אין לו מיחוש כלל היום. ומצא, שגזרת רפואה לא נגזרה אן ורק בתורת עקירת דבר מן התורה, אלא, שלפעמים יש בה ביטול מצות עונג שבת, ולפעמים לא. וממילא י"ל דככה"ג לא שייך תו כל ההכרח הנ"ל, ודוקא כשכל כולה של הגזירה (או התקנה) היא בעקירת דבר מה"ת, או מן ההכרח ה"י להכניס את טעם הגזירה על חזק טעם נוספת גזירה.

10. ארץ הצבי עמ' קלו"ח

וה"נ קי"ל בנוגע לגזרות דרבנן, דכדאי כל גזרה נגזרה עפ"י טעמים חשובים וחששות חזקות. אכן, ברוב פעמים, שלא הכניסו את טעם הגזירה אל תוך נוסח הגזירה, ככה"ג שייכת הגזירה אפילו במקרה שלא שייך הטעם. ובאותם המקרים שהכניסו את טעם הגזירה אל תוך נוסח הגזירה, אזי כל דחיקת רבנן כעין דאורייתא תיקון, והיכא דלא שייך הטעם, לא תה"י נהגת הגזירה.

הוא הדין והוא הטעם בנוגע לדבר שבמנין. דדוקא היכא דנגזרה הגזירה בנוסח סתמי, דוקא אז קי"ל דצריך מנין אחר להחירו. אבל באופן שטעם הגזירה כלול בעצם נוסחת הגזירה, אשר בגזירה כזו ליכא למימר דלא פלוג רבנן, וכעין דאורייתא חיקת, וכאשר נתבאר לעיל, ממילא וה"נ דלא שייך ככה"ג כללא ודבר שבמנין וכו'.

ומעתה נראה להוסיף ולומר, דדוקא בשאר

גזירות דעלמא היתה הברירה ביד חו"ל או לגזור הגזירה בנוסח סתמי, או לכלול טעם הגזירה אל תוך נוסחת הגזירה. אבל בגזרת חכמים שנגזרה לעקור דבר מן התורה, לכאורה מסתברא לומר שלא היתה הברירה בידם לגזור בנוסח סתמי בעילום הטעם, שא"כ, יהיו דבריהם סותרים ממש לדני התורה, וזה אסור להם לעשות, וכדיוקו של הט"ו (או"ח סי' תקפח סק"ה ויו"ד סי' קיז סק"א) בלשון הגמ' סנהדרין (מו.) ולא לעבור על דברי תורה, אלא כדי לעשות סייג לתורה, שאפילו בשעה שגוזרים סייג, אסור להם לעבור על דברי התורה ולגזור להדיא בסתירה.

(9)

והמציאו הגבראים במכוון. ואולי פירושו דקרא
לרי אלעזר בן שמעון: "מחלליה" - היינו
מי שרודף לחלל שבת, "מות יומת" - כדי
שלא יחלל השבת. דבעושה מלאכה יי כתיב
אחרי כן "כל העושה בה מלאכה יומת". ועיין
תוספות סנהדרין דף ע"ה ע"א יי דרו"ק.

17. ש"כ לבו

ז. מי שחילל את השבת לצורך פיקוח נפש, ואחר כך התברר שלא היה צורך בכך, כגון שהשתפר מצבו של החולה, או שהחולה נפטר, או שאדם אחר כבר עשה עבורו את הנדרש לעשות (יח) - אף-על-פי-כן עשה מצוה ויש לו שכר טוב מאת ה' ית' עבור מחשבתו הטובה (ט).

18. הערה שם

(ס) סי' שכה סעי' טו ובמ"ב ס"ק מכו' ושמעתי מהגרש"ז א"ע"ג שלי"ט-א. ומכיון שאמרה תורה וחי בהם, ולא שימות בהם, מסתבר דכל מה שעושים בשב"י

סמך פקודי' אפי' אם נתברר שסעיה, מי'ם אינו חשיב כסעיה בדבר מצוה ולא עשה מצוה,
ושפיר סטור מחסאות, אפי' בכה"ג שלא היה כי"כ בהול, וכמו"ש ביומא פה א' חוד"ה
ולפקח, הכל כלול בקרא דוחי בהם (אך אם עשה מלאכה לצורך רפואה וסעיה ונתברר
לשע"י זה המית את החולה, אפשר דאף בכה"ג שהרופא חייב גלות משום רצוה, כמו"ש
ביו"ד סי' שלו סוס"ע א, מי"מ סטור מחסאות על המלאכה שעשה בשבת), וכן נראה מהא
דלעיל הערה סו, דאפי' הנכרי לפנינו מי"מ אין עושין מלאכה על ידו משום סעמא דעי"ו
מכשילם לעתיד לבוא, וכן אף הסוכרים שלכתחילה יש לעשות ע"י גברי או בשינוי, סי'
עכ"פ סעי' יב ברמ"א, לא הוכירו כלל דאי לא עבד הכי חייב חסאת, וכן ביוה"כ"פ אף אם
החולה אפשר לו לאכול פחות פחות מכשיעור, מי"מ אף אם לא שיהי' בינתים ואכל
כשיעור לא נזכר שחייב חסאת, ובמ"ט לדעת הקרית ספר שהחייב לאכול תחילה הקל
הקל אינו אלא מדרבנן, ואף שבסי' תרי"ח סעי' ח בביה"ל ד"ה ואם, לא משמע הכי, יתכן
דכוונתו שם רק אם די לו בפחות מכשיעור ולא כשצריך לשיעור שלם אלא שיכול לשהות
בינתים. ומ"ש סי' רעה בביה"ל ד"ה מותר, במכבה את הני, דבכה"ג שהיה אפשר להוציא
את החולה מהחדר חייב חסאת, אפשר דהתם שאני משום דחשיב כאלו אין צריכים כלל
לכבות, החושבני דהיה נמי לענין קידוש החודש, שאם סעיה וחשב שראה זמות של ידו
חילל שבת כדי להצדיק, דבי"כ סטור מחסאות, עכ"ל.

19. שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תמד

(תתנח) שאלת ממני על מה שכתבו בשם ריב"א ז"ל כי חלה חוליו אשר מת בו וחל יו"ה באותו חימים ואמרו לו
חרופאים אם לא תאכל ודאי תמות ואם תאכל שמא תחיה ותוא ז"ל אמר ברי ושמא ברי עדיף ולא רצה לאכול ומת
תנצב"ה ורצית לדעת דעתי אם יפה עשה אם לא:

תשובה לגבי הדין אין ראוי ללמוד ממנו כלל דהא קי"ל ספק ספיקא של פקוח נפש דוחה את השבת ואת יוה"כ
ואפ"ל לחי' שעה חוששין כ"ש לספק שמא ימות שמא יחיה ואפ"ל לספק שבת אחרת. ואפ"ל לפי דעת האחרונים
שאמרו דמי שהיה דינו יעבור ואל יחרג ונהרג ולא עבר הרי הוא במחיצת הצדיקים ושלא כדעת הרמב"ם ז"ל וכן
הוא דעתי. מ"מ ה"מ במקום דאיכא קדוש השם שמסר עצמו על דתו ית' אבל מי שהוא חולה שיש בו סכנה
ואמזוהו לאכול יש לו לאכול ואפ"ל על הספק. וז"ל הר"ן ז"ל ביומא גבי חולה שיש בו סכנה ואמרו בקיאין לחלל עליו
את השבת וכי מדת חסידות שימנע עצמו ואינו אלא שופך דמים ע"כ. לפיכך אין ראוי ללמוד ממנו כי אפשר דריב"א
ז"ל חרגיש בעצמו דאפ"ל שיאכל ימות דלב יודע מרת נפשו והיינו דקאמר ברי ושמא ברי עדיף כלומר חברי שלי עדיף
משמא שלכם ולפיכך לא רצה לאכול. וכבר נשאלתי על כיוצא בזה פעם אחרת והעליתי דאין זו מדת חסידות
והנראה לע"ד כתבתי:

20. שו"ת רדב"ז חלק ז סימן סו

(אלף קלט) שאלה שאלת ממני אודיעך במי שאמזוהו שצריך לחלל עליו את השבת והוא אינו רוצה שיתחלל שבת
בשבילו מפני חסידות. היש בזה חסידות ושומעין לו או אין שומעין לו:

תשובה הרי זה חסיד שוטה והאלה"ם את דמו מידו יבקש והתורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם ולא מיביעא
לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ה' מהלכות יסודי התורה כל מי שטאמר בו יעבור ואל יחרג ונהרג ולא עבר הרי זה
מתחייב בנפשו אלא אפילו לדעת האומרים שמי שהיה דינו יעבור ואל יחרג ונהרג ולא עבר הרי הוא במחיצת
הצדיקים ומדת חסידות הוא ולזה דעתי נוטה. אפ"ל הכי בנדון דידן כ"ע מודו שמתחייב בנפשו דבשלמא התם איכא

4

קדוש השם וגדולה בדת הקדושה שמסר נפשו עליה כאשר מפורסם במעשה דדניאל שמסר את נפשו על התפלה וחגיגה מישאל ועזריה וכמה חסידים שמסרו נפשם ונתקדש השם על דם. ואפילו בצנעא יש קידוש השם שהוא פרהסיא אצל העכו"ם אבל בנ"ד אין כאן קדוש השם כלל כי מי יודע מה עושה בתוך ביתו. ותו דבשלמא התם הוא עובר העבירה אבל הכא אחרים מחללין את השבת והוא אוכל או מתרפא. ותו דבשלמא התם יש גדר וסייג שלא יעברו על התורה ועל מצותיה שהרי אומרים ראו כמה חשובה מצוה זו שפלוגי מסר נפשו עליה והוא כעין סייג למצות. ובוה הדרך אני מתרץ ההיא דאלישע בעל כנפים שאעפ"י שהיה שעת הגזרה למה יצא לשוק ותפילין בראשו אבל בנדון דידן אין שום גדר דהא כולי עלמא ידעי דניתנה שבת לידחות אצל מי שיש בו סכנה למה שהוא צריך:

כללא דמלתא איני רואה במעשה הזה שום חסידות אלא איבוד נשמה הילכך מלעיטין אותו בעל כרחו או כופין אותו לעשות מה שאמרוהו והשואל הרי זה שופך דמים ופשוט הוא. וז"ל הר"ן ז"ל ביומא וכי חולה שיש בו סכנה ואמרו בקמאין לחלל את השבת מדות חסידות הוא לו שימנע עצמו אינו אלא שופך דמים חורזי חרי זה משובר

21. ס' לט מלאכת עמ' 487-492

> **Examples of Choleh Kol Gufo:**

- Flu
- Chicken-pox
- Measles¹⁶⁹
- Severe cramps¹⁷⁰
- Migraine headache¹⁷¹
- Very severe toothache¹⁷²
- Breast engorgement or infection¹⁷³
- Conjunctivitis ("pink-eye") or other eye infections¹
- Hepatitis (when mild; however, severe cases life-threatening)

(a-2) **Examples of Maichush B'alma**

The following are some of many examples that are included in this category

- A common cold
- A minor headache
- A minor eye-ache (e.g. due to tiredness, eyestrain, mild stress, etc.)¹⁴⁰
- A stiff-neck
- Muscle pains, stiffness
- Chapped hands
- Chapped lips
- Minor itching
- Cold sores
- Mild constipation
- Mild diarrhea
- Mild heartburn
- A mosquito bite
- Athlete's foot
- Minor skin irritations
- Mild psoriasis
- An ingrown toenail
- A stubbed toe¹⁴¹
- A bee sting (without severe or unusual side-effects)

22. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קט עמוד ב

משנה. אין אוכלין איזביון בשבת, לפי שאינו מאכל בריאים. אבל אוכל הוא את יועזר, ושונה אבוברואה. כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה, חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין, מפני שהן לירוקה. אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו,

23. רש"י מסכת שבת דף קט עמוד ב

איזביון - מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים, ומוסתא מלתא דלרפואה אכיל ליה.
אבל אוכל הוא את יועזר - שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין.

24. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכת סעיף לו

כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן, אע"פ שהם קשים (קיו) מב לקצת (ל) בריאים ומוסתא מלתא דלרפואה עבד, אפילו הכי שרי; (קיו) וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים, אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודוק' מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק וחולך כבריא, * (קיו) אבל אם (קכ) אין לו שום מג מיחוש, מותר. תנח: * <סח> וכן (קסא) אם נפל מד למשכב, שרי (ברי

25. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכת סעיף לב

(ק) <כד> חחושש בשיניו (קא) לו לא יגמע (קב) בהם חומץ ופלוט, אבל מגמע ובלוע או מטבל בו כדרכו. החושש בגרונו, (קג) לו לא יערענו (קד) בשמן אבל (קה) לח בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא.

26. משנה בזוהר סימן שכת ס"ק קיו

(קיו) לקצת בריאים - צ"ל דברים וכלומר אע"פ שהדבר הזה מוזק קצת לשאר אברים שבגוף כגון הטחול שיפה לשיניים וקשה לבני מעיים וכה"ג וה"כ מוסתא מילתא שעושה כן לרפואה לשיניים דאל"ה לא היה אוכל כיון שהוא מוזק למעיים אפ"ה שרי דמ"מ אוכל הוא.

27. קצור חלכות שבת עמ' קלא

וכן מותר לסוך בשמן (באלה שלא שייך איסור מירנח) שרגילים לסוך בו בחול, וכמו אלו שסכים בהם את הידיים לרכבם. וזה מותר אפילו למי שיש לו חסטים בידיו, ואפילו אם מתכווין לרפואה. והטעם גם כאן, כיון שאינו ניכר שעושה לשם רפואה, וגם אין שייכות לשחיקת סממנים לא גזרו בזה משום רפואה בשבת 91. ומכל מקום רק אם אין מעורבים בו סממנים, שאז חוזר לדין של גזירת שחיקת סממנים, ואסור אפילו במקום שאינו עושה לשם רפואה, וכגון לרכך ידיו, וכמו שמבואר לקמן בסוף אות ס"ז.

28. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכב עמוד ב

מחט של די - ליטול בו את הקוף,

29. שש"כ להילח30. שם לד"ט

חש באוזנו, מותר לו ליתן בה צמר גפן, ואין בזה משום איסור רפואה. הערה שם - דלית ביה משום רפואה, דאינו מרפא אלא רק אוטם את האוזן מפני האויר הקר.

31. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קח עמוד ב

אמר מר עוקבא אמר שמואל: שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש.

32. רש"י מסכת שבת זף קח עמוד ב

ונותן על גבי עיניו - דלדידיה, כיון דאצרכוה לשרותה מערב שבת - איכא היכרא, וליכא למיגזר, ומאן דחזיניהו סבר דחזיצה בעלמא היא, דכסבר שחוא יין.

33. שש"כ לדיה

א. אם כי הבאב כאב קל אסור לו לקחת שום תרופה בשבת. וכדלעיל סעיף ג. הרי איסורו אינו אלא אם לוקחה בדרך הרגילה בימות החול, אבל מותר לערבב מבעוד יום טיפות תרופה במים או במשקה אחר ולשתותם בשבת (ג). וכו' מותר להמים מבעוד יום גלולות בתוך מים או משקה אחר ולשתותם בשבת (נד). ודבר זה התירו האיל ואין רגילים לקחת את התרופה הזאת בצורה זו והוא הבין אותה מבעוד יום, ובלבד שלא יהא ניכר לאתרים ששותה את המשקה הזה לרפואה (נד). אבל אין היתר לערבב טיפות תרופה במשקה או להמים גלולות במשקה בשבת עצמה ולשתותו בו ביום (כו).
ואם רגיל הוא גם בימות החול לערבב טיפות תרופה במשקה ולשתותו לשם רפואה — אסור לו לשתותו בשבת, גם אם הבין את הכל מבעוד יום (כו).

34. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף כו

מכה שנתרפאה, נותנין עליה רטייה, שאינה אלא (פו) לא כמשמרה.

35. משנה ברורה סימן שכח ס"ק פו

(פו) כמשמרה - ולא חיישנין שיבוא לידי שחיקת סממנין ומירווח שאינו בהול כ"כ אחר שנתרפאה:

36. שש"כ לחיאגיב

א. מותר לשטוף פצע במים או במי-המצנן (יא). ואם בא לנקותו — ינקוה במטלית של בד סינטטי, אשר אין בו איסור סחיטה. אין לו, והוא צריך להשתמש בצמר-גפן לניקוי הפצע — ישפון תחילה את המים או את מי-התמצנן (בעזרת מטפטיף וכדו') על הפצע, וינקוה בצמר-גפן או ליגנין (יב) רק לאחר מכן (יג). ואל יקח את צמר-הגפן או את הליגנין ויטבלם במים או במי-התמצנן (יד). וגם לקחתם במלקט (טינצטה) ולטבלם במים או במי-התמצנן, בלי לנטע בצמר-הגפן או בליגנין ביד — אסור. שכן בשעת הניקוי, בעל-כורחו יסתם את הנזלים שנספגו בהם (טז).

יב. מותר לפזר אבקה צהובה (דרמאטול) על הפצע כדי לעצור בעד שטף הדם (טז), וכן מותר לשים כל מיני חומרי חיטוי, כגון סינקטייד ("יוד" חום), בריליאנט-גרין ("יוד" ירוק) וגנטיצין-ויאולט ("יוד" כחול), כדי לחטא את הפצע ולמנוע את זיהומו (יז).
אופן השימוש ביד כאופן השימוש במי-התמצנן הנזכר בסעיף הקודם (יח). וגם מותר לקחת לצורך שימוש זה מחול שטיביו עשויים חומר סינטטי. מטפטיף, מקל זכוכית וכדו'.

37. ס' לט מלאכות עם' 484,495

1) One may take an antacid to prevent an anticipated attack of heart-burn (e.g. if he expects to eat an acidic food).¹¹⁹

2) One may take a tablet to prevent the onset of a severe migraine headache.¹²⁰

3) A diabetic, asthmatic, or person with a chronic condition (e.g. a heart condition) is permitted to take any medications necessary for the maintenance of his health.¹²¹

a-1) Vitamins and nutritional supplements

1) Vitamins and nutritional supplements that are taken regularly to maintain a

7 7

40. שו"ת צץ אליעזר חלק יז סימן נ

נלמד מפסק שר"ע זה תרתי, ראשית, דבר שהוא מאכל או משקה של בריאים מותר אפילו למי שיש לו מיחושים לאכלו או לשתותו לרפואה בשבת הגם שמוכתא מילתא דלרפואה עביד, ושנית, דלאדם בריא שאין לו שום מיחוש מותר לאכול ולשתות בשבת לרפואה, היינו לחיזוק המזוג אפילו אוכל או משקה שאינו מאכל או משקה של בריאים ולא גזרו בכה"ג משום שחיקת סממנים.

6 וז"ל אפשר ללמוד מזה לסוג ויטמנים אשר אלפי אנשים משתמשים בהם יום יום כאוכל נוסף, ולקחים זאת כדי לחסוך באוכל שלא יוסיפו יותר מדי על המשקל וכדומה, כבנידון שאלתינו, שיש להחזיר לאותם האנשים להמשיך לקחתם גם בשבת משני פנים, ראשית ניתן לקבוע שנחשבים תמה כמאכל בריאים בהיות שכ"כ הרבה אנשים לקחים אותם, ויהא מותר לקחת אלו הויטמנים אפי' לרפואה, ואפילו כשמוכתא מילתא דלרפואה עביד, ושנית, אפילו אם לא נחשיב אותם למאכל בריאים מ"מ מותרים אלו שלקחים אותם בכל ימי החול במקום אוכל נוסף להמשיך לקחתם גם בשבת בהיות ואין להם שום מיחוש מיוחד, ועל כן מותר להם לקחתם לחיזוק מזוגם.....

11 ג) ומכיון שבאנו להאמור, תו יש עוד לחוסף ולומר, שאפילו הלוקחים סוג ויטמנים אלה משום חולשתם וכדי לחזק מזוגם ולרפאות מיחושם, ג"כ מותר להם להמשיך לקחתם בשבת, והוא, בהיות ונתפשט הדבר בין ההמונים לקחתם בכל ימות החול גם במקום אוכל נוסף, כי הר"ל זה בדומה למה שפוסק המשנ"ב בסי שכ"ח שם ס"ק קכ"ז, דחסכימו האחרונים דמותר לשאוף טאבאק בנחיריו בין שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש ובין להפיג השכרות דכיון שנתפשט שאיפת הטאבאק לגדולים ולקטנים משום תענוג או משום ריח לא מוכתא מילתא דעביד לרפואה ע"ש, הרי לנו דמשום האי טעמא דנתפשט התירו לקחת אותו דבר אפילו למיחוש הראש מפני דע"כ לא מוכתא מילתא דלרפואה קעביד, וז"ל ה"ה נמי לכגון נידוננו, מכיון שנתפשט לקחתם משום השלמת אוכל, תו לא מיכתי מילתא דלרפואה קעביד ועל כן מותר לקחתם אפילו משום מיחושי חולשה וחזוק המזוג, וזאת נוסף למה שכתבנו בראש דברינו שיש בכלל מקום לקבוע שנחשבים תמה כמאכל בריאים ושמותר לפ"ז לקחתם אפילו כשמוכתא מילתא דלרפואה קעביד.

21 ד) לכל האמור יש עוד סניף חיתר, והוא בהיות ולקחים אותם בתמידיות גם בימות החול, דאין עליך החשש של מתוך שהוא בחול וכי'.....

26 ועל זה אשיבנו דלדעתנו כל שיש לו חוס נחשב זה סחלה כל גופו שאו חזין הוא שאע"פ שחולך כנפל למשכב דמי כדפוסק הרמ"א /או"ח/ בסי שכ"ח סעי' י"ז, ולכן דינו כנפל למשכב שפוסק הרמ"א בסעי' ל"ז שמוותר לו לקחת תרופות בשבת, יער"ש גם במשנ"ב ס"ק קל"ח וס"ק קכ"א עיי"ש, ודבר זה שחוס נחשב סחלה כל גופו אנו מוצאים גבי דינא דמילה ביר"ד סי' שס"ב סעי' ב' שנפסק שם שחלצנו תמה הוא חולי שבכל הגוף ע"ש, ולכן שפיר הדין בו כנו'.

31 וז' ומדי דיונו בנוגע ללקיחת תרופות בשבת, יש לדעתנו להזהר מלהפריז בחומרות בזה, וחשוב לדעת ולהזכיר מ"ש בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' אלף ס"ח, ומביא זאת בשם גדולי הראשונים, דהך איסורא משום שחיקת סמנן היא גזירה דרבנן בעלמא היא וקולא טפי מאמירה לעכ"ר ומשום שבות דרבנן ואפילו מאמירה לעכ"ר בשבות דרבנן עיי"ש, ורמז מזה בקצרה גם בבאיור הלכה שם לסעי' ל"ז ד"ה וכן אם יער"ש, ומוסף ע"ז לעיין בספר צ"א ח"ח סי' ט"ו פרק חומרות כפי שראיתי לכמה מאחרוני זמנינו אשר למעשה קולות תמה בהונשמרתם, ועלינו ללכת בזה בעקבות שיטת השר"ע בזה יער"ש בבאר"ה ד"ה וכן אם בסוה"ד עיי"ש וד"ל.

41. שש"כ ידילא

מותר למרוח ביד על גוף האדם חומר נוזל שאינו משחה, כגון זה הנקרא ב.א.ס., כדי להרחיק חרקים, ומותר לעשות גם לגדול.

9

42. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכה סעיף מג

מותר לכפות (קלב) כוס חם (קלג) על הטבור ולהעלותו (קלד) ולהעלות אוגים בין ביד בין בכלי;

43. שש"כ לד"ב

פלטה ליישור שיעניים, מותר ללבושה בשבת, וף מותר לצאת בה לרה"ר. הערה שם- דכל שאין בה שייכות סממנים, אין בו משום איסור רפואה בשבת, והה"ז הכא, כי א"א לעשות יישור השיניים ע"י סממנים, שמעתי מגרש"ג.

44. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סימן עג

בחולה שאין בו סכנה שהתחיל ליקח הרפואה בחול וצריך ליקח עשרה ימים רצופין אם יש מקום להחזיר ליקח גם בשבת ג' אלול תשכ"ח. מע"כ יחיד חדה"ג מחו"ד אפרים גרעבלאט, שליט"א, בדבר חולה שאין בו סכנה באופן שאסור לו ליקח רפואה בשבת והתחיל לקחת בחול כדורי רפואה שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משד עשרה ימים רצופין ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליכח רשעה חיה להעניק לה.

42. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף מג

מותר לכפות (קלב) כוס חם (קלג) על הטבור ולהעלותו (קלד) ולהעלות אונים בין ביד בין בכלי;

43. ש"כ לד"כט

פלטה ליישור שיניים, מותר ללבושה בשבת, וף מותר לצאת בה לרה"ר. הערה שם - דכל שאין בה שיכות סממנים, אין בו משום איסור רפואה בשבת, והה"נ הכא, כי א"א לעשות יישור השיניים ע"י סממנים, שמעתי מגרש"ז.

44. ש"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סימן נג

בחולה שאין בו סכנה שהתחיל ליקח הרפואה בחול וצריך ליקח עשרה ימים רצופין אם יש מקום להתיר ליקח גם בשבת ג' אלול תשכ"ח. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט, שליט"א, בדבר חולה שאין בו סכנה באופן שאסור לו ליקח רפואה בשבת והתחיל לקחת בחול כדורי רפואה שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משך עשרה ימים רצופין ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליקח בשבת, הנה לכאורה לא מובן צד ספק ההיתר בזה אלא דאולי מצד הפסדו הגדול בחולי זה שלא יוכל להרפא בדרך הטבע מצטער ביותר בשביל זה שלכן אולי יתחשב כמיחוש שמצטער טובא שנוכר ברמ"א א"ר"ח/ סימן שכ"ח סעיף י"ז, אבל הא אין הטעם מצד הצער אלא משום שנחלה כל גופו מצד הצער מחמת שאינו יכול לסבול הצער, ולא מצד צער בעלמא שמצטער על מה שלא יתרפא אף שזוהו לאיתש צער גדול אין להתיר. ואם הוא איש כזה שמחמת שלחתרפא בהפילן צריך עשרה ימים רצופין שא"א בלא שיקח גם בשבת לא יוכל להתרפא יחלה מצד זה בחולשת העצבים שקורין נערוון שיהיה חשש להמחלה שנקרא נערוון ברעק דאן הוא ודאי בדין מיחוש שמצטער כל גופו שיש להתיר שיקח בשינוי קצת השיך לשנות גם ברפואת לקיחת הפילן אף שלא שיקח בשינוי בהבליעה, דהוא כחסברא השלישית שם, ואם א"א בשינוי יש להתיר גם בלא שינוי כשיטה ראשונה שם, אבל אין מצוי אנשים כאלו ובסתם בני אדם יש לאסור.

45. ש"כ לד"יו

מי שחייב על פי פקודת הרופא לקחת תרופות במשך כמה ימים רצופים, ושבת בנייהם, יש המקילין לו לקחתן גם בשבת...

46. ש"ת צ"ץ אליעזר חלק ה סימן טו - קונ' משיבת נפש פרק טו

(ז) ואולי יש להסביר את המרגלא בפומא דאינשי לומר דאם כבר התחיל לעסוק ברפואות קודם השבת מותר לו לעשותה בשבת שמזכיר הגרש"ק, גם בכזאת. מפני דאימתי אסור לקחת רפואה בשבת היינו זוקא היכא שהלקיחה בשבת יש בה כשלעצמה בכדי להביא לו התרופה, דאז רק אז הוא דגורו גזירת שחיקת סממנים, דבידיעתו שזה יביא לו התרופה יבוא מתוך בהילות גם לשחוק סממנים אם יצטרכו לכך, אבל בהיכא שקבע הרופא שלקיחה של יום אחד בלבד לא תביא לו הרפואה וצריך לזה כמה וכמה ימים, אזי לא נחשב זה כלקיחת תרופה בשבת, אם לא שחיים האחרון של לקיחת התרופה חל בשבת אזי ר"ל דאסור גם בכגון דא בהיות שיוצא סאילו המכה בפטיש של תועלת הרפואה נעשה ביום השבת שהוא היום האחרון של גמר הלקיחה.

פירוש

CHAPTER 19: LAWS OF SHABBAT

SIMAN 328:

THE PATIENT ON SHABBAT

NISHMAT AVRAHAM

SIMAN 328

Introduction:

Definition of Types of Patients

1. The seriously (or dangerously) ill patient (this includes those who are left seriously ill and those who may possibly be so):

(a) One who feels that he is so even if his doctor disagrees (if, however, the difference of opinion is related to the diagnosis or the treatment of a recognized illness, the doctor's opinion is taken).

(b) One who the doctor believes is seriously ill, or possibly so, even at the stage when the illness is not yet serious, but may become so if not treated on Shabbat.

(c) An ambulant patient, who nevertheless may become seriously ill if not treated on the Sabbath; for example, a diabetic patient who has run out of insulin.

(d) One whose state or illness our Sages have defined as being dangerous, even if this is contrary to current medical opinion; for example, a woman during the first seven days following childbirth or abortion which occurs after at least forty days of pregnancy.

(e) One whose limb is in danger. Since almost all cases of danger to a limb, if untreated, may lead to a threat to life, such a patient is also defined in this category (see 17E). If there is a danger of an acute loss of vision, even in one eye, Torah laws may be set aside as necessary since in

2. The non-seriously ill patient: (a) One who must take to bed or feels generally ill; for example, someone with

- 1. שמעתי ממנ"ד דגריי נתיבט שליט"א
2. ראה פרטי דינים בשמירת שבת כהלכתה: פ"ב ע"ב
3. חז"ל קיימת אברות כדרך הא"י. הקדמה לפרטי שבת (עמ' לה)

SIMAN 328: THE PATIENT / §1

§1: One who has (A) aches and pains, if he bears with it and acts like a healthy person, may not have (B) any (C) treatment, influenza.

NISHMAT AVRAHAM

(b) One who has a high temperature which would prevent most people from going out, even if the patient himself does not take to bed.

(c) One who has severe pain (not internal) that makes him feel weak even if he does not take to bed.

(d) One who, although ambulant, will be forced to take to bed if not given preventive treatment; for example, one who suffers from attacks of migraine or asthma.

(e) One who has been so defined by our Sages; for example, a woman from the eighth to the thirtieth day after childbirth or abortion (which occurs after forty days of pregnancy), or a young child who requires treatment.

(f) A child (see 17K).

Treatment. One may ask a non-Jew to do whatever is necessary for the well-being of such a patient, even if it involves setting aside Torah laws. A Jew may set aside Rabbinic law, but where possible the acts should be done in an indirect manner. If this is not possible the act may be done in the usual way.

3. The patient with a minor illness, or with aches and pains: Someone with heavy nasal catarrh or an irritating cough or headache, but not severe enough to make him take to bed. Treatment. A Jew may not set aside even Rabbinic law for such a patient, nor

4. מיב כאן ס'ק ט
5. א"י כאן ס'ק ט
6. מיב כאן ס'ק ט
7. ראה פרטי דינים בשמירת אברות כדרך הא"י. הקדמה לפרטי שבת (עמ' לה)

- 10. ערה"ש ע"י
11. מיב ס'ק ט
12. בלבלת שבת רבני אמרוהו למברי טע' מי' ס'ק ט
13. שבת רשומה באמריה למברי טע' מי' ס'ק ט
14. מיב ס'ק ט
15. מור וקיעצט טע' דמנ"א ס'ק ט
16. מיב ס'ק ט
17. חר"ש ושר"ע הרב